

De studie der plattelandscultuur en ons landbouwonderwijs.

door

H. RAMAER,

Lector aan de Landbouw Hoogeschool.

Het artikel getiteld „de Landbouwhoogeschool en wij” door den heer G. J. Ruiter geschreven in het aan de herdenking van het 4e lustrum dezer inrichting gewijde nummer 282, 2e Jaargang, 9 Maart 1938 van het „Agrarisch Nieuwsblad,” een artikel waarvan de strekking geheel in de lijn ligt van mijn streven mede te werken tot het opwekken van belangstelling in landbouwkringen voor de studie der plattelandscultuur (zie mijn beschouwing in hetzelfde nummer over de beteekenis van die studie aan de Landbouwhoogeschool), geeft mij gereede aanleiding in dit maandblad de aandacht der lezers te vragen voor dit wel zeer belangrijke, doch tot nogtoe verwaarloosde deel der landbouwwetenschappen.

Na een woord van lof aan de landbouwwetenschap en de -techniek, welke veel hebben bijgedragen tot het bereiken van het hooge peil waarop de Nederlandsche landbouw thans staat, wijdt de heer Ruiter het overige deel van zijn artikel aan de gevolgen van het feit, dat men „door zich te veel te richten naar de techniek en naar het bedrijf, den mensch vergeten had.”

„Wageningen,” schrijft hij, „leverde en levert nog steeds een belangrijk deel van de boerenleiders, althans voor zoover die in vele ambtelijke functies als de eigenlijke leiders kunnen worden beschouwd. Tot nogtoe was de vorming van deze landbouw-

ingenieurs (bedoeld wordt landbouwkundige ingenieurs H.R.) gericht, zooals we zooeven schetsten: kennis is macht; techniek; bedrijf."

Inderdaad, zoo was tot op heden de vrijwel algemeene opvatting, zoowel in wetenschappelijke- als in praktische landbouwkringen. Dat zij niet anders *kon* zijn, ligt voor de hand als men bedenkt dat in *alle* lagen der Maatschappij deze opvatting heerschte. Het volk wist niet beter of alleen de verhooging en verzorging van de wetenschappelijke en technische kennis kon leiden tot het zoozeer begeerde geluk.

Doch de tijden veranderen en met deze de opvattingen van den mensch. Wij hebben slechts om ons heen te zien om dat te kunnen vaststellen. Overal in de wereld ontwaakt het verlangen om naast kennis, ook de cultureele waarden tot haar recht te doen komen. In zeer sterke mate merken wij dat op bij onze Oostelijke naburen de Duitschers, wier duidelijk streven om den boerenstand ook geestelijk-cultureel te verheffen, de noodige aandacht verdient. Het zou mij te ver voeren er op te wijzen langs welke wegen men dit doel tracht te bereiken; wie daar belang in stelt kan ik het werkje „das Deutsche Heimatwerk — seine Geschichte und seine Aufgabe" van Friedrich Rehm zeer ter lezing aanbevelen, dat uitgegeven is door de vereeniging „Deutsches Heimatwerk" te Düsseldorf, Hindenburgwall 42.

Het schijnt mij toe, dat *ook wij* thans wat meer aandacht moeten gaan schenken aan de geestelijk-cultureele ontwikkeling van onzen boerenstand. Daar ontbreekt nog zoowat alles aan. Niet alleen is ons geheele lager- en middelbaar landbouwonderwijs uitsluitend gebaseerd op de zuiver verstandelijk-technische ontwikkeling der leerlingen, en ontbreekt elke geestelijk-cultureele gedachte in dat onderricht ¹⁾, ook het hooger landbouwonderwijs biedt den Nederlandschen student niet de gelegenheid zijn blik in deze richting te verruimen. Het noodzakelijk gevolg daarvan is, dat hij (uitzonderingen daargelaten) later in het praktische leven geheel vreemd komt te staan tegenover het veelal niet gemakkelijk te doorgronden zieleleven van den boer, met wien hij als vertrouwd raadsman en voorlichter in zeer nauw contact komt. Men kan er zich dus niet van afmaken met de bewering, dat de student in den Nederlandschen landbouw het niet noodig heeft zich in de door mij bedoelde cultureele richting te ontwikkelen. Bezit dan alleen de student in den kolonialen land- en boschbouw dit voorrecht, blijkens de colleges in de volkenkunde van Nederlandsch-Indië en de daarbij behorende, uitgebreide en zeer fraaie collectie koloniale volkskunst in het Hoofdgebouw der Landbouwhoogeschool? Is het niet, vooral voor den student uit de stad, minstens even moeilijk de plattelandssfeer aan te voelen en de boerenziel te doorgronden als dit voor den Nederlandschen student in de koloniale richtingen het geval is ten opzichte van het zieleleven der bewoners onzer koloniën?

Laten wij Nederlanders, het maar ronduit erkennen; er is nimmer over gedacht ons landbouwonderwijs in zijn verschillende gedingen te vernieuwen door het ook op geestelijk-cultureele basis te plaatsen, waarbij tevens de aethetica er heel wat beter bij zou varen

dan nu het geval is. *De materiele zijde* van dat onderwijs is steeds met voorliefde verzorgd. Om bij het hooger onderwijs te blijven, de resultaten daarvan zijn dan ook van dien aard, dat de doorsnee-afgestudeerde veelal alleen maar gevoelt voor de landbouwtechniek en de landbouwwetenschappen in abstracten zin. De cultureel-aesthetische vraagstukken den landbouw betreffende missen, evenwel niet tot zijn geestelijk voordeel, reeds gedurende zijn studietijd de belangstelling, welke zij juist van *deze* zijde zoo ten volle verdienen ²).

Nu zou het niet geheel juist- en ook onbillijk zijn alleen bij het landbouwonderwijs de verwaarloozing van de geestelijk-cultureele waarden te constateeren; ook ons zgn. algemeen ontwikkelend onderwijs gaat hierin niet vrij uit. Een vrijwel recent en ook sprekend voorbeeld daarvan is de vermindering van het aantal uren voor het vak handteekenen op de Rijks Hoogere Burgerscholen, dat in 1937 van 10 op 7 uren per week is teruggebracht ³), een hoogst funeste maatregel, welke ook voor het leeren zien en opmerken bedenkelijke gevolgen zal hebben en zeer zeker (evenals voor zeer vele andere studeerenden) niet in het belang is van de a.s. landbouwkundige-ingenieurs, in wier opleiding te Wageningen het handteekenen grondig verwaarloosd wordt, zóó zelfs, dat in 1935 door een wijziging in de betreffende exameneischen voor hen, die het ingenieursexamen in tuinarchitectuur en tuinkunst wenschen af te leggen, het handteekenen (met het voor de a.s. tuinarchitecten zoo belangrijke natuurteekenen) facultatief is geworden. Zij, aan wie deze wijziging geweten moet worden, hebben de tuinarchitectuur en de tuinkunst in Nederland een waarlijk slechten dienst bewezen ⁴).

Ondanks het bovenstaande zou men redelijkerwijze mogen verwachten dat elke goed bedoelde, ernstige poging om de studeerenden aan de Landbouwhoogeschool in te leiden tot de cultuur-aesthetische sfeer van het plattelandsleven, welke zonder twijfel nog aanwezig is, al schijnt zij hier en daar in ons land geheel verdwenen te zijn, met instemming door hen zou worden begroet, omdat blijkens de vorming eener Commissie uit het Wageningsch Studentencorps de „Schouwburg-Commissie” genaamd, in den boezem van het Corps naar het schijnt wel het gemis gevoeld wordt eener cultureele ontwikkeling, zij het in meer algemeen zin. In de hoop daartoe het mijne te kunnen bijdragen en aldus aan een belangrijke leemte in de vorming der studenten zooveel mogelijk te gemoet te komen, opende ik door het aanleggen van een verzameling Boerenkunst aan de Landbouwhoogeschool voor hen de gelegenheid kennis te nemen en studie te maken (ook door teekenen) van de aesthetische uitingen der vroegere boerencultuur, die ons zooveel schoons heeft nagelaten en dat wij toch zoo weinig hebben gewaardeerd. En inderdaad is er een zeker percentage studenten, dat zich voor deze verzameling interesseert, doch naar ik meen zijn tot nog toe daaronder slechts enkele corpsleden, iets wat ik ten zeerste betreur.

Over deze verzameling (evenals over de „Schouwburg-Commissie”) schreef ik in het Maartnummer 1936 van dit maandblad het een en ander ⁵); een uiteenzetting van hetgeen zij reeds bevat

aan cultuuruitingen van het platteland uit het verleden en ook uit het heden, kan thans gevoegelijk achterwege blijven. Wel lijkt het mij noodzakelijk er op te wijzen dat deze verzameling de grondslag moet vormen van een doordringen der cultuur-aesthetische idee in de organisatie van het hooger- en vervolgens van het overige landbouwonderwijs in Nederland. Haar beteekenis strekt zich dus veel verder uit dan slechts een verzameling te zijn, door een persoonlijke liefhebberij tot stand gekomen en bijeengebracht ten genoegen van een kijklustig en op „oud” belust publiek. Haar invloed zal zich van lieverlede moeten uitstrekken tot de inrichting der gebouwen, zowel in- als uitwendig, tot het meubilair, de versieringen, den aanleg der verschillende terreinen van de Hoogeschool, ja zelfs tot het studentenleven, zoodat zijn uitingen zullen getuigen van een waarachtige landbouwsfeer, welke hem omhult, zoodat, om een belangrijk voorbeeld te noemen, de Almanak, die jaarlijks door het Wageningsch Studentencorps wordt uitgegeven, zich karakteristiek onderscheidt van de Almanakken der studenten-corporaties aan de overige Nederlandsche Hoogescholen en Universiteiten, wat hij thans niet doet.

De cultuur-aesthetische idee zal uiteindelijk het geheele landbouwonderwijs als een zuurdeesem moeten doortrekken, waaruit onmiddellijk volgt, dat de door mij aangelegde verzameling Boerenkunst in de naaste toekomst *niet uit de organisatie van de Landbouwhoogeschool mag worden gerukt* en ondergebracht in een museum daarbuiten, noch in het Landbouwmuseum te Wageningen, dat overigens een geheel andere bedoeling heeft, noch in een collectie elders. Wat zich aan uitingen van plattelandskunst bijv. in het Openlucht-museum te Arnhem bevindt, diende feitelijk het eigendom te zijn van de Landbouwhoogeschool, ja ik durf de stelling te verdedigen, dat de aldaar opgestelde boerderijen-typen eveneens in Wageningen te huis behooren. In dit verband is het wel zeer te betreuren dat, gezien uit het oogpunt van plattelandsstudie aan de Landbouwhoogeschool, voor die studie waardevolle modellen en voorwerpen door de Hoogeschool zoowel aan het Openlucht-museum als aan het Landbouwmuseum werden afgestaan. Moge dit in de toekomst niet meer plaats hebben!

Als het getij verloopt verzet men de bakens. Laat men dit aan de Landbouwhoogeschool ook tijdig doen in het belang van de Hoogeschool zelve. Tot nogtoe wordt daar alleen de volkenkunde van Nederlandsch-Indië gedoceerd; het zal m.i. in de toekomst noodzakelijk blijken deze colleges uit te breiden tot de behandeling van de volkenkunde van Nederlandsch West-Indië en het moederland. De thans door mij aangelegde verzameling Boerenkunst zou dan daarbij te zamen met de collectie Oost-Indische volkskunst uitstekende diensten kunnen bewijzen, als zij langzamerhand wordt aangevuld met het nog ontbrekende. Ook om die reden pleit ik met klem vóór het blijvend bezit eener verzameling Nederlandsche Boerenkunst aan de Landbouwhoogeschool.

Waar ten slotte de teekenen onmiskenbaar wijzen op een in geestelijk-cultureel opzicht nieuwe — en naar alle waarschijnlijkheid betere — toekomst voor den boerenstand, is het de plicht van ons

onderwijs in het algemeen die toekomst te helpen voorbereiden, door zijn programma's in den door mij boven geschetsten geest te herzien. Niet een voortdurend negeren van de geestelijk-culturele waarden, maar een opnemen en verspreiden daarvan kan er zeer sterk toe medewerken het platteland terug te geven zijn helaas reeds voor een groot deel verloren gegane, eigen, intieme boersche sfeer en zijn typische schoonheid. Dan eerst zal het plattelandsleven worden doortrokken van den geest, welke Prof. Dr. C. A. Mennicke zoo boeiend heeft beschreven in zijn voordracht „Karakteristiek van het maatschappelijk leven op het platteland”, gehouden op den van 5—7 November 1937 te Barchem door de „Woodbrookers” georganiseerden plattelandskursus.

Wageningen, 4 April 1938.

¹⁾ Ik spreek hier niet over de onderwijzers en leeraren afzonderlijk, waaronder zeer zeker enkelen zijn, zooals aan de Rijkstuinbouwschool te Boskoop, die zooveel mogelijk de geestelijk-culturele waarden in hun onderwijs naar voren trachten te brengen; doch dit heeft met het door mij bedoelde en in het onderwijs reeds vele jaren achtereen gevolgd systeem niet te maken.

²⁾ Teekenend is het in de vereeniging „Studiebelangen”, officieel vertegenwoordigend lichaam van alle studeerenden aan de Landbouwhoogeschool, sprekers te zien optreden wier voordrachten of lezingen bijna uitsluitend betrekking hebben op onderwerpen de landbouwwetenschappen of de landbouwtechniek betreffende. Hoogst zelden komt het voor, dat ook geestelijk-culturele onderwerpen worden behandeld en indien dit geschiedt, worden zij in den regel zeer slecht door de studenten gevolgd.

³⁾ Reeds eerder trof het vak handteekenen een gevoelige slag, toen het in 1931 werd afgevoerd van de lijst der eindexamenvakken, nadat al in 1919 een Commissie uit de „Vereeniging van Directeuren aan 5-j. H.B.S.” aan den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen het voorstel had gedaan het handteekenen te doen vervallen als leervak in de 5e klasse van de H.B.S. *en als examenvak te schrappen*. Het eerste geschiedde in 1934.

⁴⁾ Juist in dat jaar deed het Bestuur van de Ned. Vereeniging voor Teekenonderwijs in een aan den Minister van O.K. en W. gericht adres, op dezen een dringend beroep om het handteekenen wederom voor deze klasse verplichtend te stellen, evenwel met negatief resultaat. Dat adres ging vergezeld van adhesiebetuigingen gezonden door: Curatoren der Technische Hoogeschool, de faculteit der geneeskunde van de Rijks Universiteit te Utrecht, de Rijks Universiteit te Leiden, de R.K. Leergangen te Tilburg en den Senaat van de Landbouwhoogeschool. Deze laatste schreef: „Naar aanleiding van Uw schrijven van 7 Maart j.l., No. 179-1934-'35, hebben wij de eer U te berichten, *dat bekwaamheid in teekenen voor onze studenten inderdaad van belang geacht moet worden*. (Cursiveering van mij, H. R.). Wij achten ons echter niet bevoegd aanwijzingen te geven omtrent de inrichting van het V.H.O. en M.O.

De Senaat der Landbouwhoogeschool,
(w.g.) BAKKER, Voorzitter.
W. C. MEES R.Azn., Secretaris.”

Nadat dit artikel was geschreven, is eenige verbetering gebracht in de door mij bedoelde verwaarloozing; daardoor is het voortaan niet meer mogelijk zonder voorafgaande, behoorlijke oefening in het natuurtekenen, tot het Ingenieursexamen in tuinarchitectuur en tuinkunst te worden toegelaten.

Toch blijft de positie van het vak handtekenen aan de Landbouwhoogeschool een zeer onbevredigende ten opzichte van de geheele landbouwstudie, vooral wat de richting Tuinbouw betreft. — H. R.

⁵⁾ Zie mijn artikel „Nederlandsche volkskunst aan de Landbouwhoogeschool”.